Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 83/2025 vp eduskunnalle valmisteverotuslain muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä HE 83/2025 vp eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valmisteverotuslakia. Lakiin lisättäisiin säännös, jonka nojalla verovelvolliselta saatua, valmisteverotukseen liittyvää ilmoitustietoa ei saisi hyödyntää muun kuin valmisteverotukseen liittyvän rikoksen tutkimisessa, syytteeseen panossa tai tuomitsemisessa. Valmisteverotukseen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen ei siten enää voisi johtaa siihen, että henkilö samalla asettaa itsensä syytteen vaaraan muusta rikoksesta, kuten salakuljetuksesta.

2 Taustaa

Taustalla lainsäädäntömuutoksessa on korkeimman oikeuden KKO:2024:39 ennakkopäätös, jonka mukaan nuuskan tupakkaverotusta varten säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen saisi aikaan välittömän rikosepäilyn ja johtaisi siihen, että nuuskan maahantuoja antaisi samalla itsensä ilmi nuuskan maahantuontikiellon rikkomisen perusteella salakuljetusrikoksesta. Itsekriminointisuojan takia ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä ei voida enää pitää rangaistavana eikä tuojan menettelyä siten voida lukea hänen syykseen veropetoksena. Päätöksen jälkeen nuuskan tuontia arvioidaan vastaavanlaisessa tilanteessa yksinomaan salakuljetusrikoksena.

3 Lausunto

Poliisi kannattaa, että oikeustilaa asiassa selvennetään. Ehdotetussa säännöksessä itsekriminointisuojan turvaamiseksi esitetyllä tavalla on tosiasiallisesti kyse ennakollisesta hyödyntämiskiellosta. Tämän vuoksi asiasta tulisi säätää riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, jotta hyödyntämiskiellon laajuus ei muodostu käytännössä tavoiteltua laajemmaksi muun muassa rikoksen osallisuuskysymysten ja esitutkintaviranomaisten tutkintatoimenpiteiden osalta. Poliisi on esitutkinnan yleisviranomainen ja voi tutkia myös nuuskan laitonta maahantuontia, vaikka salakuljetusrikokset paljastuvatkin yleensä maahantuonnin yhteydessä ja Tulli toimittaa näissä pääsääntöisesti esitutkinnan.

On tärkeää, että esitutkintaviranomaiset pystyvät puuttumaan rikollisuuden eri muotoihin tehokkaasti rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Vaikka kyseessä mahdollisesti onkin hyvin teoreettinen tilanne, herää kuitenkin kysymys siitä, voidaanko hyödyntämiskiellosta huolimatta puheena olevia tietoja käyttää ylipäänsä sen selvittämiseksi, liittyykö esim. laittomaan maahantuontiin tai muihin asiassa epäiltäviin rikoksiin muita henkilöitä, ja tiedolla tai näiden tietojen kautta selvittää muiden henkilöiden osallisuutta rikokseen. Esityksen perusteluissa on todettu, että ilmoitustiedon hyödyntämiskielto ei myöskään koskisi sellaisia mahdollisia rikoksiin osallisia, jotka eivät ilmoitusta ole antaneet. Hyödyntämiskiellosta johtuen ongelmia voi muodostua sen osalta, miten ja millä tiedoilla muita epäiltyjä ja heidän osallisuutta rikokseen voidaan esitutkinnassa selvittää.

Tarkkarajaisuuden osalta esimerkiksi pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 56 §:ssä säädetään ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Sen 4-5 momenttien mukaan ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Hallituksen esityksessä valmisteverotuslain muuttamiseksi ei ole tarkemmin otettu kantaa siihen, mikä mahdollinen vaikutus säännöksellä on puheena olevan tiedon hyödynnettävyyteen esitutkinnassa. Poliisin näkemyksen mukaan tätä olisi hyvä täsmentää ainakin esityksen perusteluissa, sillä kyse on niin itsekriminointisuojan kuin myös esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien näkökulmasta merkittävästä asiasta.

Itsekriminointisuojaan ei ole mahdollista vedota, jos tullivalvonnassa herää rikosepäily salakuljetuksesta. Ei voida kuitenkaan poissulkea sellaista tilannetta, että esimerkiksi nuuskatilauksen toimeksiantaja tekee ilmoituksen verottajalle, kun hän saa tiedon salakuljettajan (toisen henkilön) rikosepäilystä. Säännöksen sanamuodon mukaan ilmoitustietoa ei saisi hyödyntää rikoksen tutkimisessa ilmoituksen tehneen kohdalla. Epäselväksi kuitenkin jää voidaanko ilmoituksen tehneeseen henkilöön kohdistaa tutkintatoimenpiteitä, jotta muut mahdolliset rikoksesta epäillyt saadaan selville, tai voidaanko saadulla tiedolla suunnata tiedonhankintaa ja esitutkintaa, vaikka ilmoitustietoa ei ilmoituksen tehneen henkilön kohdalla voida hyödyntää. Rikoksen osallisuuskysymykset ja em. tiedonhankinnan ja tutkintatoimenpiteiden mahdollisuus tulisi huomioida säännöksessä.

On huomioitava, että esitutkintaviranomaisilla on lakiin perustuva rikosepäilyn kirjaamisvelvollisuus ja esitutkintapakko, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Nämä velvollisuudet ovat ehdottomia ja tarkoittavat, että asiaa on joka tapauksessa tutkittava, eikä esitutkintaviranomaiselle jää harkinnanvaltaa asiassa. Esimerkiksi poliisin saadessa tiedon, että henkilö on tuonut nuuskaa Suomeen yli sallitun rajan, on tällöin esitutkintakynnyksen ylittyessä poliisin velvollisuutena kirjata asiassa rikosilmoitus ja aloittaa esitutkinta sen selvittämiseksi onko asiassa tapahtunut rikosta ja minkä tunnusmerkistön mukainen rikos asiassa olisi kyseessä riippumatta siitä saatetaanko hyödyntämiskiellon alaista seikkaa eteenpäin syyttäjälle vaiko ei.

Rikosasiassa hyödyntämiskielto tulee yleensä arvioitavaksi tuomioistuimessa jälkikäteisesti rikoksesta epäillyn vaatimuksesta. Esitutkintaviranomaisen ehdottomana velvollisuutena on ottaa huomioon rikoksesta epäillyn itsekriminointisuoja, eikä sitä tule ns. kiertää toisella keinolla. Lisäksi esitutkintaviranomaisen on esitutkintayhteistyössä syyttäjän kanssa arvioitava ja otettava huomioon jo esitutkintavaiheessa mm. korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut, jotka koskevat todisteiden hankkimista ja hyödyntämistä. Kuitenkin on huomioitava, että rikosasiassa todisteita hankiaan monin eri tavoin, eikä läheskään aina ole yksiselitteistä, miten ja millä tutkintakeinolla tieto on lopulta saatu. Säännöksen tulisi perusteluineen olla siksi täsmällinen ja tarkkarajainen, jotta edellä mainitut tilanteet eivät jäisi avoimiksi ja tulkinnanvaraisiksi.

Tilannetta voitaisiin selkiyttää täsmentämällä ehdotettua säännöstä siten, että ilmoitustietoa saadaan kuitenkin käyttää esitutkintaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi ja muiden samaan asiaan liittyvien rikoksesta epäiltyjen selvittämiseksi. Eli tällöin ilmoitukseen tehneeseen voitaisiin kohdistaa tiedonhankintaa ja esitutkintatoimenpiteitä, vaikka ilmoitustietoa ja sen sisältöä ei käytettäisikään hänen osalta näyttönä tutkinnassa.

Isojen salakuljetustapausten taustalla useimmiten on ammattimaista ja järjestäytynyttä rikollisuutta, ja salakuljetukseen ym. liittyy useampia rikoksesta epäiltyjä. Salakuljetukselle ei ole säädetty törkeää tekomuotoa, minkä takia rikosten esitutkinnassa ei voida käyttää rikosten selvittämiseksi salaisia pakkokeinoja. Sisäministeriö ja syyttäjälaitos ovat esitysluonnoksen yhteydessä lausuneet, että rikoslakiin tulisi säätää salakuljetusrikokselle törkeä tekomuoto. Poliisi kannattaa tämän osalta lainvalmisteluun ryhtymistä.

Kari Siivo, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 18.09.2025 klo 11:47. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Valtiovarainvaliokunnan verojaosto

Tiedoksi

Poliisihallitus esikunta
Poliisilakimies Visa Weckström

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi